

strook oud-alluviale grond, aangebracht door een tak van de Roer, die later verzand is. Het zandrijke gebied sluit ten O. van St. Odiliënberg aan bij de stuifheuveld van Montfort.

Een grote verandering heeft men de laatste jaren aangebracht in en bij de Maas tussen Maasbracht en Wessem. Men heeft n.l. een nieuw Maasstuk gedolven ten Westen van het oude aldaar; het water neemt nu de nieuwe gegraven geul en de oude tak, waarop het Juliana-kanaal aansluit is Maashaven geworden met een ligplaats voor de schepen van 1½ km lengte.

Het zuidelijkste deel van het hier beschreven landschap gaat bij Sittard geleidelijk over naar het golvende Z.Limburg. Bij Echt heeft het Laagterras nog zijn gewone aanzien, veel zand, wat grind in de ondergrond en moerasveen in de broekgronden in het Oosten. Hier was het, dat Pepijn van Herstal door de omwonende boeren uit het moeras geholpen werd, toen hij van Susteren (Suestra) de H. Wiro in Petersberg (thans St. Odiliënberg) ging bezoeken. Als loon voor hun hulpvaardigheid ontvingen de bewoners een groot bos met alle rechten daarop en er werd een brug gebouwd. Ze heet nog Pepinusbrug. Ten Z. van Echt ligt het mooie bos van de Doort met een rijke flora in een oud Maasdal en langs de oostgrens het eveneens weelderige bos van Susteren-Nieuwstad. Op eilanden van het Laagterras tussen oude Maaslopen liggen omzoomd door vruchtbare akkers: Obbicht, Grevenbicht, Papenhoven, Roosteren, Dieteren, Ohé en Laak.

BOEKBESPREKING

Die Wunder des Lebens. Von der Redaktion "Life" und Lincoln Barnett. Deutsch von Fritz Bolle. 316 Farbbilder, 5 farbige Faltafeln, 51 einfarbige Abb.; 308 Seiten, in Leinband. Droemersch Verlagsanstalt Th. Knauer, München. Preis DM 54.—.

In unseren Tagen erscheinen auf biologischen Gebiet viele Bücher, in denen der Illustrierung eine besondere Aufmerksamkeit geschenkt wird. Die moderne Technik bietet hier denn auch viele Möglichkeiten, und es ist öfters eine Lust, solche Werke voller Farbbilder durchzusehen. In diesem Genre ist „Das grosse Knaurbuch“ etwas ganz Besonderes; eine Prachtausgabe in Grossformat, mit auffallend schöner Illustrierung. Die besten Fotografen der Welt haben hieran mitgearbeitet, so dass nicht selten kunstvolle Effekte

bewundert werden können. Die Wahl der Objekte ist öfters — wie bei Korallenriffen und Urwaldvögeln — durch die Farbe mitbestimmt. Weiter gibt es von Künstlern gemalte farbige Faltafeln, die jeweils ein Panorama von bestimmten Lebensgemeinschaften bieten. Auch findet man schöne und lebendige Bilder über das Tierleben in früheren geologischen Perioden. Im Allgemeinen ist vor allem die Fauna berücksichtigt worden; die Flora kommt im Text nur nebenbei zur Sprache.

Der meistens gute, nicht selten vorzügliche Text liest sich angenehm. Auch rezente Daten wurden benutzt, was den Wert des Buches erhöht. Zum Beispiel: Manches lässt sich da finden über moderne Genetik. Dies gilt auch für Angaben, die man andernorts nicht leicht antrifft, wie die über australische Laubenvögel, die während der Werbungszeit für das Weibchen buntgeschmückte Lauben bauen, oder über Kampf und vielerlei Abwehr bei Urwald-Insekten. Auffallend ist andererseits die „amerikanische“ Auswahl des Stoffes. Europa wird so gut wie nicht besprochen. Ein besserer Titel wäre darum gewesen: „Wunder des Lebens“. Ich glaube, man kann sagen, dass allein schon über Flora und Fauna unserer Landes durch ein gutes, fähiges Team mit den gleichen Hilfsmitteln ein gleich wertvolles und schönes Buch gemacht werden könnte.

Als Leitmotiv beim Entwurf des Werkes wurden die Reisen, Forschungen und Theorien Chrales Darwins gewählt. Gewiss eine gute Wahl, aber die Weise wie der britische Evolutionist nicht selten auf den Thron gesetzt wird, mutet zuweilen übertrieben an (um nicht zu sagen sentimentell). Dies gilt auch für die Einleitung von dem bekannten Neo-Darwinisten Julian Huxley. Dieser nennt aber andererseits bei aller Darwin-Erhebung, den Namen Lamarcks nicht einmal. Der natürlichen Selektion spricht er, wie zu erwarten ist, eine übertrieben wichtige Rolle zu (S. 13), während S. 292 die Aussprache zu finden ist, dass „die natürliche Auslese der einzige Mechanismus ist, der die Evolution zu erklären vermag“. Für ein breites Publikum wäre eine umsichtiger Formulierung nun doch wohl sehr erwünscht, was auch für S. 289 gilt, wo man lesen kann, dass die biologisch-erbliche Anlage, im Wechselspiel mit dem Milieu, „die Persönlichkeit des Menschen bestimmt“.

Im Abschnitt über Abstammung des Menschen lesen wir über den Fund im Jahre 1950 von der fossilen hominiden Form Zinjathropus, dass die Anthropologen meinten: „hier ständen wir nun tatsächlich an der Grenze zwischen subhumaner und humaner Phase der Menschwerdung“. Aber gerade dies bildet deutlich einen Punkt der Diskussion! Zur Entschuldigung kann man hier sagen, dass dergleichen Bücher, wenn sie schwierige Fragen besprechen, meistens halbe oder ganze Unrichtigkeiten oder aber Voreiligkeiten enthalten. Ist Popularisierung der Wissenschaft im allgemeinen öfters nicht etwas wie das Suchen nach der Quadratur eines Kreises???

Die geäusserte Kritik vermag trotz allem unsere Wertschätzung für diese Prachtausgabe nur wenig zu vermindern. Mit diesem Buch kann man gewiss seinen Geist bereichern, wie auch seine Ehrfurcht für die Wunder des Lebens vermehren.

Dr. M. BRUNA.

Gorteria, Mededelingsblad ten dienste van de floristiek en het vegetatie-onderzoek van Nederland, uitgegeven door het Rijksherbarium, Leiden. Deel I, no 1, 1 sept. 1961. Redactie: Dr. S. J. van Ooststroom en Th. J. Reichgelt.

Gorteria, waarvan thans het eerste nummer is verschenen, moet beschouwd worden als een directe voortzetting van het Correspondentieblad, dat sinds een aantal jaren door het Rijksherbarium wordt toegezonden aan hen, die zich interesseren voor de floristiek en het vegetatie-onderzoek in Nederland.

Het Correspondentieblad verscheen in gestencilde vorm, maar die vorm was vaak niet in overeenstemming met de waarde van de inhoud. Daarom is men naar de gedrukte vorm overgegaan. *Gorteria* ontleent haar naam aan David de Gorter, 1717—1783, hoogleraar aan de hogeschool van Harderwijk en schrijver van de eerste Nederlandse flora, waarin de binaire naamgeving van Linnaeus werd toegepast.

Gorteria zal evenals het Correspondentieblad contact leggen tussen hen, die zich interesseren voor de floristiek en het vegetatie-onderzoek, zowel amateurs als vakbotanici. De aard van het blad brengt mee, dat de artikelen kort zullen zijn en dat er vooral mededelingen in komen over vondsten. De redactie vraagt dan ook toezending van materiaal, korte excursieverslagen en boeken om te recenseren.

In dit eerste nummer vinden wij een kort artikel over een bastaard en een artikel over het geslacht *Alternanthera*, waarvan tot nu toe drie soorten in Nederland zijn aangetroffen. Hoe, leest ge in het artikel. Dan volgen de korte mededelingen.

Het is prettig regelmatig op de hoogte te worden gehouden van het flora-nieuws en wij wensen de redactie toe, dat zij vele medewerkers zal vinden om haar doel te bereiken.

Adres van de redactie: Rijksherbarium, afd. Nederland, Nonnensteeg 1, Leiden.

K.

Vogels van duin en kust. Afbeeldingen van 29 vogels, die in de duinen en aan de kust voorkomen, in natuurlijke kleuren geschilderd door H. J. Slijper. Met een handleiding van Dr. M. A. IJsseling. Thieme & Cie, Zutphen, 1961. Prijs in map f 4,50.

Dit is de laatste van de serie van vijf vogelplaten, die Thieme doet verschijnen. Omdat deze platen bedoeld zijn voor schoolgebruik, moeten de afbeeldingen duidelijk zijn, en zij zijn het inderdaad ook. In verband met het schoolgebruik kan men de plaat ook geven op linnen aan stokken krijgen (Prijs f 16,50).

Men hoeft voor het gebruik van deze plaat niet aan de kust of op een eiland te wonen, want vele van deze vogels ziet men ook elders als doortrekker of wintergast. Om niet in herhaling te vallen, zijn de op de vorige platen reeds afgebeelde vogels op deze plaat weggelaten, doch dan vindt men in de handleiding toch nog de beschrijving en het vliegbeeld, b.v. van de tureluur. De handleiding is onmisbaar voor de toelichting. Van de plaat zal men veel plezier hebben.

Scholen en vogelliefhebbers zullen beide gaarne aanschaffen.

K.

Opkomst en bloei der evolutieleer, door Dr. A. Schierbeek. Volksuniversiteits-bibliotheek. Tweede Reeks no. 65. Erven F. Bohn, Haarlem 1961. Prijs geb. f 9,—.

Dit boek is geen historische roman. Trouwens dat mag men van Schierbeek ook niet verwachten. Hij is de man van de strakke lijn der historie. Dit geldt vooral voor het eerste gedeelte van het boek: „De geschiedenis tot en met Darwin”. Alleen daar, waar de objectieve gegevens er toe dwingen, komt de romantiek even om den hoek kijken. Een vleugje meer romantiek zou echter een aangename verpozing zijn geweest in het historisch verhaal.

Schierbeek is een oud-docent en weet dus uit ervaring, dat men niet duidelijk genoeg kan zijn. Aan duidelijkheid laat dit boek dan ook niets te wensen over. Hij gebruikt ook geen vreemde woorden of uitdrukkingen zonder ze te verklaren, en dat is een grote verdienste.

In het eerste gedeelte zien wij de ontwikkeling van de evolutiegedachte van af haar embryonaal stadium in de oudheid tot en met de volle ontplooiing bij Darwin, aan wie natuurlijk een groot en belangrijk hoofdstuk wordt gewijd. Doch ook Linnaeus krijgt het volle pond, de man, die vroeger steeds werd beschouwd als de starre verkondiger van de onveranderlijkheid der soorten, vooral op grond van zijn uitspraken van 1738 en 1751, met negering (of niet kennen) van zijn latere geschriften. Schierbeek bespreekt dit alles uitvoerig en komt tot de conclusie, dat Linnaeus na 1751 zijn oorspronkelijk standpunt — de onveranderlijkheid der soorten — heeft verlaten. Is er inderdaad een zwenking van Linnaeus naar de evolutie-gedachte of leefde bij hem reeds die gedachte in 1751, misschien nog vroeger?

Toen Linnaeus in 1751 zijn *Philosophia botanica* publiceerde, was hij reeds bezig met zijn *Species plantarum* van 1753, waar hij op bladz. 745 zegt, dat er geen twijfel bestaat, dat de vier soorten van het geslacht *Scorpiurus* vroeger uit één soort zijn ontstaan. Dan is het toch zeer waarschijnlijk, dat wij in de uitspraak van 1751 „Wij tellen zoveel soorten als er in den beginne verschillende vormen zijn geschapen” het begrip soort niet in de enge zin moeten verstaan. Is hier niet bedoeld de originele of primaire soort van een orde, waarvan Linnaeus in 1767 spreekt? Hoe hij er in 1738 over dacht, kunnen wij slechts gissen, maar omstreeks 1744 — ik kan de tekst nergens meer vinden — bespreekt Linnaeus de mogelijkheid, dat nieuwe soorten kunnen ontstaan door hybridisatie. M.i. ligt de oplossing hierin, dat de evolutiegedachte reeds vroeg bij Linnaeus was opgekomen, maar pas later haar definitieve gestalte kreeg. Deze regels zijn niet bedoeld als kritiek op het werk van Schierbeek, maar als een poging te komen tot een beter begrip van het standpunt van Linnaeus.

In de tijd na Darwin — Deel II — verlaat de schrijver de historische volgorde en bespreekt hij de grote

problemen — erfelijkheid, mutaties, het soortsbegrip enz. —, die met de evolutie samenhangen. De problemen worden goed en duidelijk gesteld.

In dit voor een brede kring bestemde boek vindt men een schat van gegevens verwerkt, waarnaar men na het lezen gaarne zal terugkeren.

K.

Dwerghoenders als liefhebberij door C. Aalbers Jr., N. V. W. J. Thieme & Cie, Zutphen, 1961. 152 blz. Prijs geb. f 4,50.

Een boekje over dwerghoenders is zeer welkom. Het fokken van krielen is na de tweede Wereldoorlog zeer toegenomen. Dit hangt o.a. samen met de beperkte woonruimte. Deze hoenders hebben bovendien veel minder voedsel nodig (ongeveer de helft van het voedsel van gewone kippen) en de eieren zijn heel behoorlijk ($\frac{2}{3}$ van een gewoon kippenei).

De schrijver begint met een kort verhaal over oorsprong en geschiedenis van de dwerghoenders. Waarschijnlijk komen zij, althans voor het grootste gedeelte, uit China en Japan, waar het nog krioelt van krielen.

Van groot belang zijn de nuttige wenken over de keuze van het ras, de huisvesting, het samenstellen van foktomen, het natuurlijk en kunstmatig broeden en opfokken, de voeding. Men krijgt natuurlijk ook te doen met ongenode gasten en ziekten. Ook dat wordt besproken. Zelfs is niet vergeten het voorbereiden van tentoonstellingen.

Men kan een keus doen uit het groot aantal rassen, dat besproken wordt en fraai geïllustreerd is. Sommige fokkers houden van goede leggers, andere leggen meer nadruk op het uiterlijk.

De onervaren liefhebber van dwerghoenders moet dit boekje zeker aanschaffen, doch ook de ervaren fokker zal er nog veel uit kunnen leren.

K.

De Nederlandse knaagdieren-Rodentia door Dr. A. van Wijngaarden. Wetenschappelijke Mededelingen no 40. — Bureau K.N.N.V. te Hoogwoud N.H. Prijs f 2,75 (giro 13028).

De serie „Wetenschappelijke Mededelingen” van de Kon. Nederl. Natuurhistorische Vereniging staat goed bekend. De redactie kiest met zorg haar medewerkers uit. In dit nummer is de zoogdierspecialist van het R.I.V.O.N. aan het woord.

Het is niet de bedoeling van de schrijver het onderwerp, dat hem ter bewerking is opgedragen — de Nederlandse knaagdieren — volkomen uit te putten. Deze studie moet anderen aansporen de knaagdieren of een of andere soort zelf te bestuderen en zoveel mogelijk gegevens te verzamelen. Iedereen zal in dit werk een veilige gids vinden.

De determineertabel is, voor zover enigszins mogelijk is, gebaseerd op uiterlijke kenmerken, verduidelijkt door enige tekeningen van vraatresten, sporen, kiezen en keutels. In het volgend hoofdstuk vinden wij een korte beschrijving van elk dier met enkele biologische bijzonderheden. Het is prettig, dat bij ieder dier ook literatuur

wordt opgegeven. Wil men met eigen onderzoek beginnen, dan vindt men hierover wenken in het laatste hoofdstuk.

Voor de leden van het Genootschap is Dr. van Wijngaarden geen onbekende. Ik raad hun aan ook kennis te nemen van zijn werk. Het is niet verkrijgbaar in de boekhandel. Men moet het rechtstreeks bestellen bij het Bureau K.N.N.V. te Hoogwoud, liefst per giro. Voor de uitgave van dit werk verleende het R.I.V.O.N. grote steun.

K.

Wij hebben een mammoet. De eerste mensen in het land van Dordogne door Dr. A. Melchior. 194 blad. Uitg. N.V. Drukkerij de Spaarnestad, Haarlem 1961. Prijs geb. f 6,25.

De schrijver van dit boek is een arts, die veel gereisd heeft. En dat niet alleen. Hij heeft ook veel gelezen. Dit blijkt weer duidelijk uit dit boek, waarin de schrijver ons voert naar het land van Dordogne in Zuid-Frankrijk. het land, waar eens de Neandertaler woonde en ook de mens van Cro-Magnon. De mammoet werd door hen gejaagd. De titel van het boek „Wij hebben een mammoet” is de juichkreet van de prehistorische mens, die zo juist een mammoet heeft bemachtigd in een valkuil.

In de eerste hoofdstukken geeft de schrijver een volledig overzicht van wat er bekend is van de prehistorische mens en zijn mogelijke voorvader. Hij leidt ons door de hele wereld. De bespreking van de vondsten is volkomen verantwoord en op prettige wijze krijgen wij een goed inzicht in het vraagstuk van de prehistorische mens.

Dan begint de reis naar het beloofde land, het land van Périgord. Wij zijn er echter niet direkt. De weg er naar toe leidt door vele dorpen en steden en de schrijver blijkt goed op de hoogte te zijn van de historie en de legenden, die aan de plaatsen verbonden zijn. Het is zo interessant, dat men het doel van de tocht haast zou vergeten. Eindelijk zijn wij in een van de schoonste streken van Frankrijk, het land van de Dordogne en de Vézère. Men kan deze streek bezoeken alleen terwille van haar prachtige natuur, maar niemand zal er aan ontkomen ook onder te duiken in de prehistorie. De schrijver brengt ons naar de grotten van Lascaux, Combarelles, Font de Gaume en zovele andere, wereldberoemd om de wandschilderingen, gemaakt door de mens van Cro-Magnon. Deze schilderingen worden met kennis van zaken besproken.

Wie naar het land van de Dordogne gaat, neme dit boek mee, maar wil men thuis blijven, dan kan men ook volop van boek en land genieten. De prijs van dit keurig uitgevoerde boek met zijn talrijke tekeningen, van de schrijver zelf, kan onmogelijk een bezwaar zijn het aan te schaffen.

Nog op het laatste nippertje — tijdens het drukken van het boek — voegt de schrijver aan dit boek toe het radiobERICHT van 25 febr. 1961, waarin de belangrijke vondst van de Engelse paleontoloog Leaky werd gemeld. Leaky, in 1959 samen met zijn vrouw de 600.000 jaren oude *Zinjanthropus* ontdekte in de Olduvai-vallei van Tanganjika, vond daar in een nog oudere bodemlaag de skeletdelen van een man en een jongen met ingeslagen schedel. Hierover zullen wij binnenkort nog wel meer horen.

K.